

**Η δημοκρατία υπό το πρίσμα της αντινομίας ατομισμός
και κοινοτισμός: ένα δισεπίλυτο θεώρημα**

Αλεξάνδρα Δεληγιώργη
Καθηγήτρια Φιλοσοφίας ΑΠΘ
deligiorgia@gmail.com

Οι παράμετροι που υπεισέρχονται στο ζήτημα της δημοκρατίας είναι πολλές, ποικίλες, αμφίσημες, αμφιλεγόμενες ή αντινομικές και δύσκολα συναρθρώνονται στο πλαίσιο μιας άρτιας ανάλυσης που θα έδινε στα συμπεράσματά της τη μορφή θεωρητικής σύνθεσης-οδηγού της πολιτικής πράξης και διαχείρισης. Η δυσκολία πηγάζει κυρίως από τον τρόπο με τον οποίο δυο ριζικές τάσεις, ο ατομικισμός και ο κοινοτισμός, με διαφορετικούς ανθρωπολογικούς ορίζοντες, διαφορετικό κέντρο βάρους και αντίθετη φορά κίνησης, υπεισέρχονται υπό τύπον αντινομίας στο ζήτημα της δημοκρατίας, δίνοντάς του τη μορφή ενός άλυτου εν πολλοίς θεωρήματος. Ο ατομικισμός θεμελιώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα προ-κοινωνικών ατόμων στο αφηρημένο φυσικό δίκαιο, στη βάση του οποίου εξασφαλίζεται η τυπική εξίσωση και η ελευθερία ιδιωτών-ιδιοκτητών εννοούμενη ως νομικά διασφαλισμένη άρνηση εξωτερικών ως προς το άτομο καταναγκασμών. Η τυπική εξίσωση ιδιώτη-ιδιοκτήτη και η αρνητικά οριζόμενη ελευθερία του αντιπαρέρχονται την εγγενή ιδιότητα του πολίτη να είναι μέλος της κοινωνίας, ιδιότητα που θεμελιώνει την αρχή (το αίτημα) της αδελφότητας και της αλληλεγγύης. Φυσικό δίκαιο, ανθρώπινα δικαιώματα, τυπική ισότητα και αρνητική ελευθερία συναρθρώνονται με βάση την αξιωματική λογική μιας αντι-αριστοτελικής και στη συνέχεια, μηχανιστικής σκέψης εργαλειακού χαρακτήρα που διέπει το φιλελεύθερο πολίτευμα του 19^{ου} αιώνα και εκφράζει το βαθμό αυτοσυνειδησίας της αστικής τάξης ως δημιουργού και φορέα του φιλελεύθερου κράτους δικαίου. Η κοινωνιοκρατία, αντίθετα, θεμελιώνει τον εκκοινωνισμό των ατόμων ως μελών της κοινωνίας, επί τη βάση του πολιτισμού, της κουλτούρας, των παραδόσεων, κλ. που αναδεικνύουν την κοινωνία ως τόπο εξατομίκευσης των εκκοινωνισμένων μελών της, διασφαλίζοντάς τους την ισονομία και την δημόσια ελευθερία τους ως πολιτών. Τόσο η ισονομία όσο και η ελευθερία των πολιτών εννοούνται θετικά ως καρπός της πολιτειακής θέσμησης του κοινωνικού.

Στην προτεινόμενη εισήγηση, αποσαφηνίζω τις απαρχές της ατομοκρατίας και της κοινωνιοκρατίας, με την γενεαλόγησή τους στο πλαίσιο της ιστορίας της πολιτικής σκέψης και αποδίδω την απαρχή της κοινωνιοκρατίας στον Αριστοτέλη ή ορθότερα στον αριστοτελικό πλατωνισμό, όπως εκφράζεται στα *Ηθικά Νικομάχεια* και στα *Πολιτικά*, ενώ την απαρχή της ατομοκρατίας την εντοπίζω με συστηματοποιημένη μορφή στους νεότερους χρόνους και ειδικότερα, στα κείμενα του Χόμπς. Λόγω στενότητας του χρόνου ομιλίας, επιχειρώ μια περιεκτική, αλλά σύντομη αντιπαράθεση του μοντέλου δημοκρατίας ως ιστορικο-κοινωνικής διαδικασίας, που επεξεργάστηκε ο Κορνήλιος Καστοριάδης και του ατομοκρατικού μοντέλου της ριζικής φιλελεύθερης δημοκρατίας ως καρπού πολιτικών ανταγωνισμών αποκομμένων από τις οικονομικές και κοινωνικές αντιθέσεις, που επεξεργάστηκε ο Ern. Laclau.

Βιβλιογραφία

Αριστοτέλους, *Ηθικά Νικομάχεια*.

Αριστοτέλους, *Πολιτικά*.

Th. Hobbes, *Περί του πολίτη*, εκδ. Ζήτρος, Θεσσαλονίκη 2015.

C. Castoriadis, *L' institution imaginaire de la société* éd. du Seuil, Παρίσι 1975.

Κ. Καστοριάδης, *Τα σταυροδρόμια του λαβυρίνθου*, εκδ. Ύψιλον/βιβλία, Αθήνα 1991 (ενότητα 3, Κοινωνία)

Κ. Καστοριάδης, *Το περιεχόμενο του σοσιαλισμού*, εκδ. Ύψιλον/βιβλία, Αθήνα 1986.

Κ. Καστοριάδης, *Η ελληνική ιδιαιτερότητα*, τομ. Β' , Γ' εκδ. Κριτική, Αθήνα 2008, 2011.

Ernesto Laclau, *Hegemony & Socialist Strategy, Towards a radical Democratic Strategy*, ed. Verso 1985.

Ernesto Laclau, *New reflections on the Revolution of our Time*, ed. Verso 1990.

Chantal Mouffe, *The Democratic Paradox*, εκδ. Verso, Λονδίνο 2005.